

Turopplevelser

Nedre Berger

Tema:

Steds- og gatenavn

Berger historielag ønsker å bidra til en innholdsrik og interessant TUROPLEVELSE!

Bakgrunnen for TUROPLEVELSER er ønsket om å formidle lokalhistorie og lokal kunnskap, i en tid hvor vi ikke kan tilby vandringer eller andre arrangementer, på grunn av pandemien. Dette kan brukes på egenhånd, og når det passer.

TUROPLEVELSER skal passe for både små og store, og inneholder informasjon om stedet og omgivelsene, og noen tips til aktiviteter.

Det finnes flere utgaver av TUROPLEVELSER, denne utgaven har temaet «**Steds- og gatenavn**», og vil blant annet vise hva navn kan fortelle om et sted.

TUROPLEVELSER kan skrives ut fra historielagets hjemmeside (en av dem vil, som en test, fås i trykt versjon på Fossekleiva kultursenter/Berger museum og i gårdsbutikken på Berger gård)

Vi håper TUROPLEVELSER vil bidra til at du kan bli enda bedre kjent med Berger, stedets flotte natur og unike kulturhistorie!

Om steds- og gatenavn

Kilde: Språkrådet

Vi er alle kjent med og bruker en mengde stedsnavn uten at vi tenker nærmere over det. De fleste eldre stedsnavn er blitt til ved at en bestemt lokalitet har hatt betydning for folk, f.eks. i forbindelse med jakt, fangst, jordbruk, ferdsel eller annen virksomhet. Dette kunne skje ved en beskrivelse av karakteristiske trekk ved stedet, f.eks. kunne «den sandete vika» bli til Sandvika.

Det var først utover 18–1900-tallet at det ble gjennomført en planmessig navngiving i større utstrekning; til gater og veier, til institusjoner og funksjoner, kommunikasjonsårer, parker og virksomheter av ulike slag. I tillegg til navnefloraen i det offentlige rommet finnes det et stort antall navn på private grunneiendommer og bygninger.

Hvis vi tenker etter, så kjenner hver enkelt av oss en mengde stedsnavn, både der vi bor og der vi har vært på besøk, og gjennom ulike medier. Hodet vårt er egentlig velfyllt av stedsnavn vi har hørt om eller lest oss til.

De fleste stedsnavn kan plasseres i de to hovedgruppene naturnavn 'navn på naturlokaliteter' og kulturnavn 'navn på menneskeskapt lokaliteter'. Den viktigste gruppen av kulturnavn er bustadnavn. Bustadnavn kan igjen deles i gårdsnavn, bruksnavn, villanavn, husnavn, hyttenavn. Naturnavn omfatter fjellnavn, elvenavn, innsjønavn, fjordnavn og øynavn osv., så langt det er hensiktsmessig å dele opp naturen.

Det som gjør stedsnavn spesielt interessante i historisk sammenheng, er at de beskriver de navngitte lokalitetene ved navngivingstidspunktet, altså ofte langt tilbake i tiden. Et stedsnavn er normalt "stedbundet", dvs. beskrivelsen i navnet gjelder i prinsippet den lokaliteten navnet er brukt om i dag. Her må en ta hensyn til at lokaliteten kan ha endret seg gjennom tiden, eller at navnet kan være flyttet over på en nærliggende lokalitet.

Innledningsvis ble det pekt på at noen stedsnavn er kjent av de fleste, mens andre har en mer begrenset brukerkrets.

Nå kan du ta turen rundt på Berger, og finne ut hva som skjuler seg bak navnene her!

Kulturhistorier langs ruta

Berger er et av Norges best bevarte kulturmiljøer fordi her finnes fortsatt mange spor av industrisamfunnet som ble etablert på slutten av 1800-tallet, og utviklingen av Bergersamfunnet.

Her kan du finne historier til steder du passerer langs ruta. De er merket med tall i blå ringer på kartet på forsiden. Historiene kan leses ved å åpne QR-kodene (gjøres ved bruk av app med QR-kode leser eller for Iphone; åpne kameraet og før det over QR-koden, trykk på lenke som dukker opp). Alle historiene kan også leses på nett, på [DigitaltMuseum](#); trykk på «artikkel», og søk på «Berger».

x

Nr	Steder	Historie
1	Fossekleiva	
2	Samhold	
3	Berger fabrikk Kalles i dag Nedre fabrikk	
4	Den gamle skolen	
5	Berger IL 1895	
6	Blindsand	
7	Sykehuset	
8	Bdehuset	
9	Parken hotell	
10	Renna	

Nr	Steder	Historie
11	Bryggeåsen	
12	Berger brygge	
13	Berger kirke	
14	Bergeråsen	
15	Berger gård	
16	Berger kafé På folkemunne kalt Kaffe'n	
17	Telefonsentralen	
18	Dyrdal gård	
19	Arbeiderboligene	
20	Vaskehusene	

Om Berger kulturmiljø (korthistorien om Berger):

Stedsnavn, gatenavn og husnavn langs ruta

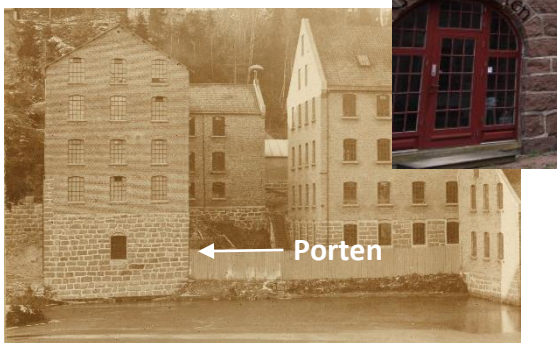
Mange av navnene på Berger beskriver et sted i forhold til et annet, som f.eks. Nedre fabrikk - beskrevet i forhold til Fossekleiva, Nedre gate - beskrevet i forhold til Øvre gate, Bryggeveien – veien som fører til brygga, Østberget – med beliggenhet øst på Berger osv. Andre navn er knyttet til folk eller hendelse/aktivitet. Her kan du finne bakgrunnen til en del navn på Berger. De er merket med tall i hvite ringer på kartet på forsiden. Gamle bilder av byggene merket med * ses under tabellen.

X

Nr	Navn	Hva navnet kan fortelle
1	Fossekleiva: Smia	Lokalet var en gang smia til Fossekleven fabrikk
	Fossekleiva: Tyskland	Lokalene til Berger museum ble kalt Tyskland, når de engelske maskinene ble erstattet av tyske maskiner på 1930-tallet
	Fossekleiva: Porten*	Dette var porten til Fossekleven fabrikk. Veien forbi porten ble først anlagt av Fuglesang og sønner A/S etter 1964
	Fossekleiva: Café Jepsen	Oppkalt etter Jens J. Jepsen, grunnleggeren av industrisamfunnet på Berger. Ses i sammenheng med bysten utenfor bygget
2	Fossekleivadammen	Vannet/dammen ved Fossekleiva
3	Bergerveien (nyveien) og gamleveien	Veien som førte til Berger. Bergerveien erstattet den gamle veien i 1952/53, i dag er den fylkesvei
4	Bakeribakken	Bakken som førte til/fra bakeriet, som en gang sto på torvet
5	Torvet	Her var det torv i eldre tider
6	Nedre gate og Øvre gate	Beskrevet i forhold til hverandre
7	Rødlandsløkka	Her bodde familien Rødland. Her var parseller, hvor de som bodde i arbeiderboligene dyrket poteter og forskjellige grønnsaker – og tobakk under 2.verdenskrig!
8	Skolebakken	Veien mot/til den gamle skolen
9	Nikkehemmet*	I dette huset bodde gamle nikker (frøkner), dvs. eldre kvinner som hadde arbeidet på fabrikkene. De fikk bo gratis. Huset ble flyttet til Hovsveien fra Seterjordet, og før det igjen sto det på Berger gård
10	Hovsveien	Kan ha oppstått fordi det var veien mot/til Hovet, men det var også et hestetråkk mellom Berger og Sandvika
11	Wiesehuset*	En tysker som het Wiese bodde her, i Hovsveien 10
12	Tinngården*	Huset har navn etter Tinn Dyrdal, som bodde der (f. 1891). Broren, Jørgen Dyrdal (f. 1880) startet Sande mineralvannfabrikk i kjelleren her
13	Trikotasjen*	Her lå trikotasjefabrikken til Bjarne Hansen - kjent for bl.a. sine gymsokker. Kanskje har du hatt noen slike? (se bilde). Tidligere ble bygget kalt Sootegården, etter Soot som bygde huset
14	Kyststien	Sti som går langs fjorden/kysten (helt fra Stavern til Asker)
15	Strandveien/Bergerbukta	Veien langs stranda. Måtte bytte navn etter kommunesammenslåingen, det nye navnet ble Bergerbukta
16	Parken	Parken på Berger
17	Kålrabibrua	På betongbrua slo man av skallet på kålrabi fra åkeren, før den ble spist
18	Bryggeveien	Veien mot/til brygga
19	Stikker'n	Svaberg som stikker ut i Bergerbukta
20	Østberget	Et berg øst på Berger. Brukt som båt- og badeplass av familien Jepsen
21	Grevlingstien	Sti som gikk forbi flere grevlinghi, hvor man iblant traff på grevlinger
22	Trinten	Her bygde og bodde Hans Godt, som var fra Danmark. Trolig er dette et dansk ord som betyr «rund form, rund og fyldig»
23	Kirkeveien	Veien mot/til kirka
24	Sveiserhuset	Her bodde sveiseren som jobbet på Berger gård. Sveiser var en gårdskar som arbeidet i fjøset, med stell av dyra
25	Ertland	Trolig ble det dyrket erter på jordet/stedet, og huset/plassen fikk navnet etter det
26	Fosseklevgården*	Ble bygd til Jørg Jepsen, og var direktørboligen til Fossekleven fabrikk
27	Mekka	Det er Drammen klatreklubb har gitt fjell-/klatreveggen navnet Mekka, og beskriver det som mektig
28	Torbjørnshaugen	<i>Fint om noen kan hjelpe historielaget med å finne opprinnelsen til navnet!</i>

29	Solbergdammen/ Kaffedammen	Dammen blir kalt både Solbergdammen, som knyttes til Sigvart Solberg (se under) og kaffedammen, som knyttes til kafeen som holdt til i Dyrdalbakken 1
30	Evakafeen	Etter Eva Berger (f. Dyrdal) som drev kafé i bygget på 1940/50-tallet. De hadde også bad i kjelleren, som var til glede for mange! Etter hvert ble det postkontor her.
31	Dyrdalbakken	Bakken til/ved Dyrdal gård. I Dyrdalbakken finner vi Røedhuset (etter Jørgen Røed som drev skredder- og manufakturforretning og Røedstad Hotel i Dyrdalbakken 2), Solberggården (knyttet til Sigvart Solberg som drev postkontor og landhandel i Dyrdalbakken 5) og Kolstadgården (knyttet til Karl Edvard Kolstad som drev posthus og skomakerverksted i Dyrdalbakken 9)
32	Utsikten	Sted med god utsikt

Porten (nr.1)

Nikkehjemmet (nr.9)

Wiesehuset (nr.11)

Tinngården (nr.12)

Trikotasjen (nr.13)

Fosseklevgården (nr.26)

Aktiviteter for små og store

Kaste på stikka

Dette er en lek som var vanlig før. Den foregikk hver vår, når grusveiene ble tørre.

Dere trenger 3-10 femmere eller kronestykker per person, en pinne eller stein til mål og et område med jevnt underlag som hardtråkket grus, asfalt eller annet.

Slik gjør dere:

Sett en pinne/stein i/på bakken. Det er dette som er stikka, eller målet. Tegn en strek 5-6 meter fra stikka. Deretter kaster man en mynt om gangen mot stikka. Den som kommer nærmest stikka, har vunnet. Vinneren tar alle pengene i hendene sine og rister dem. Han velger så om han vil ha kron eller mynt før han kaster pengene utover. Valgte han kron, får han alle myntene som landet med kron-siden opp, og motsatt hvis han valgte mynt. Deretter er det den som kastet nest nærmest stikka, som får velge kron eller mynt og kaste resten av pengene utover. Slik fortsetter det til alle pengene er fordelt.

Foto: kulturarvskolen.no

Sant eller usant

1. Det bodde folk på Berger for 3000 år siden
2. Den største karpfen i Fosseklevadammen er målt til 33 cm
3. Glanern er høyere enn Borjern
4. Det har vært lyd-/musikkstudio, treningsstudio og frisør i Fossekleiva
5. Berger skole var første i Vestfold som hadde førskole
6. Det er planer om at Nedre fabrikk skal utvikles til et kunstnereldorado
7. Alle steiner på Berger som ikke er av rød granitt, er kommet fra andre steder i Norge
8. Berger er et av Norges best bevarte kulturmiljøer
9. Det ble en slakk bakke fra avkjøringen fra Bergerveien til Nedre gate fordi de som planla veien ikke ble enige om kurvaturen
10. Ål kunne plutselig tette vannrørene i Nedre fabrikk om høsten
11. For noen år tilbake kunne vannet i renna en dag være rødt, en annen dag blått og neste gult
12. Kong Olav hadde feriehus på Berger
13. Bilpleddene, som var vanlig på 1960-70-tallet, ble produsert i fabrikk på Berger
14. Fra gårdsbutikken på Berger gård selges egenproduserte varer, som kjøtt, jordbær, bringebær, moreller og epler
15. Den bratte fjellveggen langs fylkesveien er attraktiv blant klatrere. Den har mange ruter, blant annet en som heter «Bergerpledd». Den går helt på toppen av fjellet, og har vanskelighetsgrad 6 (9 er høyest)
16. Regionens første innendørs skateanlegg holdt til i lokaler i Nedre fabrikk

Svar står på siste side

Hvor og hva er dette?

Tips: tallene på bildene følger samme rekkefølge som turen

Svar står på siste side

Svar på «Sant eller usant»:

1. SANT – det er funnet mange spor etter folk på Berger fra bronsealderen – for 3000 år siden, både gravrøyser og gjenstander.
2. USANT – det er ikke karpe i dammen, men det er fisket store abbor (650g) og ørret
3. SANT – Glanern er 152 meter høy, mens Borjern er 149 meter på sitt høyeste
4. SANT – På Prøis drev lyd-/musikkstudio, Jenny Prøis drev frisørsalong og Rune Helgesen drev treningsstudio (1980-tallet)
5. SANT – ble drevet på frivillig basis, av Ragnhild Kolbjørnsæter og Grete Skjelsbæk
6. USANT – men det hadde vært flott om det hadde vært sant!
7. SANT – da isbreen smeltet for 10.000 år siden la den igjen stein og grus fra hele Sør-Norge på Berger, som var isranden. Mangfoldet av stein viser at isen beveget seg helt fra Jotunheimen via Ringelike og Lierdalen til Berger.
8. SANT – årsaken er alle sporene fra industrisamfunnet, som fortsatt er synlige
9. USANT – det skyldes at veien raste ut før den var ferdig, og det krevde for mye utfyllinger å få den rett, slik planene var
10. SANT – det skjedde da ålen var på vei ned vassdraget, for å gyte i Sargassohavet, på andre siden av Atlanteren
11. SANT – det skyldes at vann fra farging av tekstiler på Farveriet i fabrikken ble sluppet ut i elva
12. USANT – men hadde han levd i dag kunne det vært mulig, fordi boplikten ble opphevet her i 2015
13. SANT – det var de som bilmerkete sto på forsiden, og som hadde tynn skumgummi på baksiden
14. SANT – dette bidrar til at kulturlandskapet holdes i hevd
15. SANT – det er Drammen klatreklubb som står bak rutene, i fjellveggen de kaller Mekka
16. SANT – Sveivik kommune samarbeidet med engasjerte ungdom om å bygge og drive en skatefabrikk. Skatere fra hele regionen besøkte anlegget. Driften opphørte i 2005.

Svar på «Hvor og hva er dette»:

1. Demningen ved Fosseklevadammen, hjul som løftet/senket lemnen som regulerte vanntilførselen til Nedre fabrikk. 2. Rør som fraktet damp fra Fossekleva til Nedre fabrikk (rørene med slynger), og fraktet kondensvann tilbake til Fossekleva (rette rør). 3. Sklie i Parken, som ble lagd av smeden i fabrikken, på initiativ fra Husmorlaget. 4. Maleri av båtene i Renna, malt av maleren og grafikeren Per Lund i 1946. 5. Stabbesteiner langs veien til brygga. 6. Fortøyningsteste ved brygga, kalt «Jern-Ringe» eller ringbolt. 7. Jernrester ved brygga. Ull som ble transportert med båt til Berger ble buntet sammen med jern, som ble klippet opp når ulla ble løftet over fra båten, til oppbevaring i store ull-lager på brygga. 8. Lindealle ved kirken. De er beskåret på en måte som kalles knutekolling. 9. Demningen i Solbergdammen, var en av fire demninger som kunne regulere vanntilgangen til fabrikkene. 10. Inngangspartiet til hus i Dyrdalbakken 2. Var en gang inngangen til Røedstad hotell og senere til Røeds manufaktur. 11. Vaskehus i Fossekleva, der beboerne hentet vann til husholdningen og vasket klær. 12. En av fosadene til den gamle fabrikken i Fossekleva, bygd av Drammensgranitt og teglstein (fra Selvik og Tønsbergområdet)

Berger historielag:

Facebook: [Berger Historielag](#)

Hjemmeside: <http://bergermuseum.no/berger-historielag/>